

ТРАМВАЙН «ШАНДАГАН»

— Максар, Максар, хэды болотор хүн шамайе хэрээхэ юм, бодыш! Долоон

сагта заатагүй хэрээгээрэй гээ хамнайш,- гэжэ үсэгэлдэр үдэшэнһөө хойшо архидашаһан Максар, үбгэн хоёрһоо ехэтэ хашаржа байһан Лида тэрэниие угзарна. Зантагар шэбүүнхэ шэнги толгойтой болошоһон Максар хүндөөр амилһаар арайшые гэжэ бодобо. Яажашые хаа ябаха хэрэгтэй. Эндэ, городто архидашаһаар эгээ нэгэ долоон хоног болошобо. Үсэгэлдэр автобусаар хүдөө нютагаа ябаха байһан тэрэ уржадар үдэшэлэн харгынгаа мүнгые барандань, хашарнашые үгы болоторынь уужархина хэмнай. «Яба-хаа, ябаха» — гэнээр Максар хубсалжа, хармаангаа уудалжа, энэ тэрэ юумээе шалгажа үзэнэ.

— Нэ, мүнөөдэр амаралтын үдэр лэ! Бата-аа, өө, Бата-а! — гэнээр, тэрэнэй нүгөө таһалга тээшэ даб гэхэтэйнэ зэргэ, — Хүрөө, болоо, үсэгэлдэр үдэшэндөө архидаһантнай багадаа гү, — гэжэ бадашаһан Лида Максарай урда бии боложо, хэрэхээр бэшээр хурхиржа хэбтэнэн үбгэндөө дүтэлүүлбэгүй.

— Зай, зай, болёоб. Лида, бү ехээр сухалдыш даа, арай гэжэ гурбан жэл соо

хүнэй нэгэ ерэн гэнэй – гэнээр, Максар тэмтэржэ, хана түшөжэ байжа гуталнуудаа хүлнүүдтээ углаба. Юумэшые эдихэ дурагүй, тиимэнээ гэмгүйхэн уһа гадамжархижа, томо сүүмхэтэй юумээе абажа, «баяртай» гэжэ гэрэй эзэн эхэнэртэ дуугаржархёод, газаашаа гараба. Гурбадахи дабхарһаа гэшхүүрэй барюул барижа ябаад доошолжо, үйлсэдэ гараад, сүүмхээе газарта табижа, иишэ-тиишээ хараашалба. Иихэдээ Максар хаана мүнөө байһанаа, хайшаа ошохоёо тухайсажа абаба гээшэ. Батынхинай хаана байдагыень найн мэдэхэшые байгаа хаа, мүнөө толгойнь эрьешөөд, трамвайн буудал али зүгтэ байдаг бэлэй гэжэ

тухайсажа абаба. «Гэр соо ямар бүгшэм, ами абажа ядахаар байгдаа нэм, зүгөөр газаа зохид хэрюун, халхитайшаг лэ» — гэжэ Максар бодонгоо, дахинаа хубсаһа хунараа заһажа, дутуу шагталаатай шагтануудаа шагталба. Хэрюун агаараар амилхадань досоонь нилээдгүйхэн дээрэ шэнги. Городой үндэр гэрнүүд дээгүүр оройн намарай унжагай бороогой няалданги үүлэнүүд тогтонхой, мэнэ-мэнэ тэрэнэй хүндэ дуһалнууд хүсэ шадалаа баража хүрһэтэ газар руу унажа эхилхэнь хаш. Максар бээ эһээд — хүдөө нютагтаа бэшэ, городто байна ха юм — бага зэргэ тэмтэрһээр трамвайнуудай гүйлгэлдэжэ байһан зүг тээшэ ошобо.

Максар гээшэмнай табин наһаяа хүсэхөө ябаһан хүн гээшэ. Түрэнэн, гараһан тоонтониинь гэжэ анхан сагта үргэн талын дунда оршодог тобир һайхан тэбхэр нютаг юм нэн, харин мүнөө тэндэһээн холо, тад ондоо газарта, үндэр шобхо хадануудай хоорондохи хабшуу худал, нарихан гол барижа гонзогор утаар нэмжыһэн нютагта ажаһуудаг юм. Дээрэ хэлэгдээшэ Бата гээшэмнай Максарай һамганай — Должидой — түрэнэн ахань байха. Тиимэһээ Максар Улаан-Үдэ ерэхэдээ Батында байршажа, энэ олон үдэрэй архидаа хэбэ гээшэ. Лида, муу гэргэн (халамгай Максартал адляар бодохо болоо һаамнай), Максарые үнидэ гэрһээн намнаха нэн, теэд хүдөө нютагһаа гэртэнь үхэрэй мяхатай ерэнэн хүниие яжашье үлдэхэ аргагүй хадаа, хэдэн үдэр гэр соогуураа пүлхышэнхэй гэшхэлжэ, уураа гаргаха юмзээ оложо ядахадаа, хэрэгтэ хэрэггүй сагта үхибүүдээ, ехэнхидээ үбгээ алаха хюдахые хэжэ байгаа. Максарай ондоо тээшээ байрлахаяа ябашаха дураниинь хүрөө, теэд һогтуу тэрэниие хэн хэдэн үдэрөөр гэртээ байлгаха дуратай байхаб. «Нэ, эдээнэйдэ сүүмхээр дүүрэн мяха асаржа үгөөд, үшөө Лидэһээ айжа байха болообиб. Дүтын түрэл гүбди» — гэжэ бодоһон тэрэ, бээ барижа, Лидын урдаһаа дуугараашье үгы һаа, бага зэргэ бээрхүүшэгээр Батында байжа үнгэргэбэ. Бата, Максарай үүри, тэрэнэй ерэнэн үдэрынь, айлшанаа хүндэлжэ, бага зэргэ архи бариһан һаа,

үсэгэлдэр үдэшэлэн тээ, Максарай ябаха болоходо, гэрэй эзэн хадаа, дахинаа хурьгэнөө хүндэлжэ (үшөө таатайханаар амаралтын үдэрнүүдэй дайралдажа байхада), хоюулан архи барижа эхилхэн аад, һүүлдэнь уһан һанди болотороо архидашаһанууд.

Максар гээшэмнай ехэ һонёор архи уудаг юм. Архиншаншье гэхэдэ арай худал хаш, теэд архиншан бэшэ гэхыньшье аргагүйл; өөһэдөөн хаража байна ха юмтэ, — энэ уһан шалбааг болотороо уугаад байхыень. һонин даа, уяанһаа алдууршаһан юумэндэл, хэдэн үдэрөөр архидашаха, тиигээд гэнтэ зогсожо, хэдэн һараар, хахад жэлһээш үлүү болотор архи гээшые амсахашьегүй. Нээрээ, гайхалтай бэшэ гү — иимэ һонёор архи ууха гээшэ. Зарим үедөө хурим түрэ, найр нааданайшье боложо байгаа һаа, һогтуушууһаа хашаржа, гэрэйнгээ саадахи нэгэ углууда хоргодоод һууха, үгышье һаа, буугаа үргэлөөд агнаһаяа ой тайга руу ябашаха. һүүлшын гурбан жэл Улаан-Үдэ руу харгылаагүй байһан тэрэ, юу байха һэм, сүлөөтэй хүн шалтага оложо ядаха һэн гү, мүнөөхи муухай архяараа зууралдашоод байна. Бата тэрэниень мэдэхэ хадаа ехэ тоогоогүй, гансал һүни орой болотор городоор зайхыень хорёо һэн. Должидыньшье мүн үбгэээ балай гэмэрдэггүй юм. Эрэ хүн гээшэ ааб даа гэжэ ойлгодог; үдэрэйн үдэртэ архи уужа ябадаг бэшэ лэ. Ажалша бэрхэ, модоор дарха хэхэдээ гартаа дүйтэй, гэр газаагуурынъ яб-саб байдаг. Эхэнэр хүндэ ондоо юун хэрэгтэйб. Гушан һаһаяа һайса эдихэн хойноо хадамда гаража шадаһан Должидто ондоо ямар һайн эрэ олодохоб? Зүгөөр Максарнай архияа уужа эхилээ даа... О-о, тэрээн шэнги шүдхэр үгы. Гэртэхин, хүршэнэрөө, түрэл гарбалаа, зарим нютагайнгаа зоние үдэр һүнигүй зобоохо, үдэртөө байрладаг газарынъ гэхэдэ — архинай алаабхиин хажууда. Дайралдаһан, уулзаһан хүнтэээ архи ууха, үгышье һаа, дахалдаад ябашаха. Нэгэ һайн юумэниинъ гэхэдэ: — һамгаяа сохижо, гэр соохоёо худалдажа, хулгайлжа архи болгодоггүй, гансал нэтэрүүгээр мүнгэ, архи эрижэ зобоохоһоон бэшэ. Иимэ хүн юм даа,

Максар гээшэмнай, — хайтай, муутайшые.

Гэбэшье, Максарта нэгэ ехэ гомодол бии юм. Гомодол юм гү, али юуншые гээд хэлэлтэйб? Нананай гомодол ха, ондоо юун гээд энээниие нэрлэхэбши. Гомдоошые наа, өөртөөл гомдоо юм бэээ, бэшэ гэмэтэй зон эндэ үгы. Нананай ехэ алдуу гаранхай. Должид мүн лэ энээниие ойлгожо байдаг, тээд мэдээгүй юм шэнги болгоод, шэмээгүй үнгэргэдэг. Урда жэлнүүдтэ Максар архи уухадаа, миин юрэнхыгөөр уужархидаг байһан наа, һүүлэй үедэ һогтуугаар һүнииндоо уйлахань олошороо, өөрынгөө тэнэгые дурдажа, һамгандаа ба арбатай, долоотой хоёр үхибүүдтээ сухалаа гаргахань элбэгжээ. Тиимэһээ Должод, үбгэнэйнгөө хэрэгээр город ошоод ерэхэ болоходо, лаб лэ архи уухыень мэдэжэшье байгаа наа, тэрэмни ойгоо тараагаад ерэг даа гэжэ һанаа һэн. «Үхэрэйнгөө мяхые худалдахадаа, мүнгээ хуу уужархингүй, бараг дээрээ захиһан юумыемни абаарай, ойлгоно гүш? Архияа залгихал юм бэээш, юун уунгүй байжа шадахабши. Улаан-Үдэ манай хүдөө нютаг бэшэ, милицидэ орожо, хулигаануудта тонуулжа, биса сохюулжа байбаш. Үгы, юрэдөө, эндээ, нютагаа ерээд, тэрэ хоро-шэрээ барижа байхада хайшаа байгаа юм?» — гэжэ байжа, һамган хадаал һамган, Должид үбгэндөө гэмэрээ һэн. Теэд Максарнай, бүри һалаһан архиншан бэшэ хадаа, город ерэхэдээ, саб байсар бэээ барижа, мяхаяа тушаажархёод, мүнгөөрынь худалдажа абаха юумэнүүдээ барандань шахуу абаһан хойноо, архидажа эхилээ һэн. Гансал архинда гэжэ тоомножо орхиһон мүнгэнэйнгөө дууһашахада, бусаха харгынгаа мүнгые уужархиһанинь харамтай.

Мүнөө Максар хэды һогтуу зандаашье наа, үйлсэдэ гаража, олон хүнүүдэй дунда ороходоо, бэээ шадахыса барихые оролдоно. Гэбэшье, һула бэе ябаһан бэшэ, томо сүүмхэ шэрэжэ ябаһан хүндэ сэбэр сэхээр гэшхэлхэ гэшшэ хэсүүхэн байжа, үйлсые хүндэлэн гарахадаа ба трамвайн рельсэнүүдые алхалхадаа арай шамай унашахын наана хүл дээрээ тогтожо ябаба. Трамвайн буудалда ерэжэ, сүүмхээ газарта табихадаа, нэгэ бага амияа дараба. Ядахын сагта,

хүнэй яаража байхада, трамвайнууд зорёолһон юумэдтэл, булта нүгөө тээшээ хойно хойноһоон гүйлгэлдэнэд. Яяр тарган Гармажаб, үсэгэлдэр үдэр городой ногоон базаар дээрэ Максарай тэрээнтэй уулзашахадань, машинадаа һуулгажа абаашахаяа дурата-дурагүй, арай-шамай гэжэ амаа нээгээ һэн. Тээд хомхойшог Гармажаб «түлэхэ мүнгэгүйб» гэжэ байһан хүниие юундэ машинадаа һуулгаха дуратай байхаб. Гансаараа гурбан хүнэй шэнги шөгнүүритэй байгаад, үшөө Максарые түлөөһэгүйгөөр хажуудаа һуулгаха, – машинань гамтай ха юм. Ньютагайл хүн хадааа арсажа шадаагүй хаш, тиигэбэшье һогтуу Максар тээшэ хёлогод гэн: «Үглөөнэй найман сагта ябахаб, хожомдоо һаа өөрыгөө зэмэлээрээ, хүлээхэ аргагүйб» гээд, аяар хаана байһан городой нүгөө захидахи нэгэ талмай дээрэ хүлээжэ байхаар хэлээ һэн. Тиимэһээ Максар мүнөө, халгад гэбэл, хожомдоходоо болохоб гэжэ ойлгожо байна. Яаха болонобши? Таксигаар ошохо гэхэдэ, мүнгэн үгы. Һэ, ямар такси, тэрээнһээ байха трамвайда түлэхэ хашарһаншье хармаандаа үгы аад. Батаһаа жэжэ, улаан мүнгэ эрихэ юм һэн байна, Максарай ухаандан ороогүй. Тиихэдэ Лида гэжэ, яяр яндан эхэнэр, үбгэндөө дүтэлүүлээшьегүй. Трамвайда һуужа ошохоһоо ондоо бэшэ мурьнь үгы. «Трамвайда түлбэри үгыгөөр хүнүүд ябажа байдаг бэшэ аал, ходо бэшэ, нэгэ дахин түлбэри үгыгөөр ябажа үзэхэдэ яашаха һэм» — гэжэ Максар досоогоо бодоно.

Тугаарай Максарта нэгэ ехэ гомдол бии юумэ гэжэ хэлсээ һэмди. Тэрэмнай юун бэ гэхэдэ, энэ хүмнэй залуу һаһандаа ондоо һамгатай, хоёр үхибүүдтэй байһанаа, тэдээнһээ тэрьедэжэ, һамганһаа һалаад гее даа, жэлһээ үлүү саг соо энэ тэрээгүүр тэнэжэ, элдэб ажал хэжэ ябаһанаа, Должидтой танилсажа, хоёрдохи һамганайнгаа нютагта арба гаран жэл соо түбхинэжэ байна гээшэ. Түрүүшын жэлнүүдтэ шэнэ жаргалаа олоһондоо ехэ баясажа байдаг байгаа һаа, һүүлэй үедэ

энэ баярынь бууража, түрүүшынгээ һамган, хоёр үхибүүдээ һанадаг, хайрладаг болошоо. Энээн тухайнь

хэншье мэдэдэггүй, гансал олонхи нойргүй хүнинүүд гэршэлжэ шадаха. Табин наһанай дүтэлжэ, үһэнэй сайжа эхилээд байхада, залуу омог наһамнай хойшонтожо эхилдэг гэшэ бээ. Должид Долгормадань хүрэжэ шадаагүй гэшэ ха. Үгы, Должидые тиимэшье муу эхэнэр гэхын аргагүй. Гэбэшье... Максар Долгорматай хонгор залуу наһанһаа нүхэсэжэ ябаа, нэгэ хургуулида нураһан, тэрэнэй өөрэйнь түрүүшын дуранииньшье гээ һаа алдуу болохогүй. Үхибүүдын хайратай, алинииньшье: — орхижо ошоһон хүбүүн басаган хоёршье, хоёрдохи һамганһаань түрэнэн хоёр басагадыншье. Нээрээ хэлсэдэг хаш, — эндэ үхибүүд зэмэтэй бэшэ! Мүнөө болоходо тоонто нютагынь, түрүүшын һамган, үхибүүдын Максарые татажа эхилдэг болошоо. Үдэртөө ажалаа хэжэ ябахандаа ехэ ойлгохогүй, зүгөөр һүниндөө, үгы һаа, гансаараа хада хүдөөгөөр агнуури хэжэ ябахандаа, зүрхөө үбдэхөөр тэдэниигээ һанаадхиха... Харин мүнөөхёорөө хэдэн хоногоор архияа баряад ябаа һаа, үшөөшье дорой байдалда орошодог. Ногтуу хүн һонигүй гэдэгтэл, зарим үедөө Максар миин лэ уйлажа эхилхэ.

Үшөө хургуулида нуража байхандаа, Долгорматайгаа ямараар нүхэсэжэ, ямараар дурлалсажа ябагша бэлэйд? Түрүүшын үхибүүтэй — хүбүүтэй болоходоо — ямараар баярлаа һэм? Юүндэшье гэнтэ, гэмгүй ажаһуужа байгараа, арбаад хоног соо Долгорматаяа ехэтэ хэрэлдэжэ, һүүлдэнь гэрһээн гараад ябашоо һэм? Максар айлай ганса хүбүүн байһан хадаа бага наһанһаа эрхээр үдэнэн, тиимэнэ тэрэ муунь тэрэ үедэ үшөө табигдаагүй байһан хаш. Долгормагай хүлисэл гуйжа хойноһоонь ерэжэ гү, али гэртээ бусахыень дуудаа һаань, Максар һөөргөө ерэхэдээ болохо байгаа, теэд тиимэ юумэн үзэгдөөгүй. Долгормашье мүн өөрынгөө үсэдые харуулаа. Тиигэжэ, мүнөө болоходо, хэндээшье хэрэггүй бага алдууһаа ехэ алдуу гэшынь гараа. Ехэ алдуу гэхэдэшье эндэ тааранагүй, эндэ хүнэй наһанай, хуби заяанай харгы хэмхэржэ һалаа. Дүрбэн жэлэй саада тээ, гэр бүлэнһөө гаража ошоһонһоо хойшо, Максар нютагаа нэгэ эрьежэ ерээ һэн. Хоёр хоногоор. Долгорматай уулзахаяа

зүрхэ алдаа, үбдэдэг болошоо гэжэ дуулаа нэн. Түрүүшээр зургаадахида нуража байһан Туяанатайгаа уулзаа нэн. Басаганиинь, мэдэхэгүй, үни болоо эсэгээ хараагүйдөө хиирэшөө юм гү, али энэ хүлээгдээгүй уулзалгада дурагүйдэһэн байгаа гү, түрүүшээр буруу харашоод, дуугарангүй байһанаа, һүүлдэнь эсэгэдээ дадажа, яһала хоюулан хөөрэлдөө юм. Бэлэг абахадаа, баярлажа энеэгээ. Арай нэгэ бага наһаараа заадаа хаш. Зүгөөр ахамад классудта нуража байһан Баясхаланинь... тэръедэжэ ябашоошьегүй, нюур шарайгаа нюугашьегүй, гансаханшье үгэ дуугаржа үгөөгүй, һарбайһан бэлэгыньшье абаагүй.

...Одоо гэшэ холоһоо трамвайн ерэхэнь харагдажа, буудалай газартахи хүнүүдэй хүдэлөөн эхилшэбэ. Ерэхэдээ, бурхан хаража, хоёр вагонтой трамвай ерэбэ, тэрэгүй һаа энэ мянган зониинь хаанаа багтажа шэнгэхэ һэм. Тиигэбэшье Максар хоёрдохи вагоной хойнохи үүдээр тэрсэлдэжэ, арай шамайхан томо сүүмхээ шэрэнээр оробо. Иигээд тэрэнэй «тэмсэл» дүүрээгүй. Бэнь хүн зондо түрюулһээр нэгэ тээшэ, сүүмхэнь үрөөһэн гартайгаа нүгөө тээшэ таталсаха юм. Максар дуу-шуушьегүй, тэрээхэндээ «тэмсэлээ» үргэлжэлүүлжэ, байр дээрээ тэршэсэгээжэ, сүүмхээ угзара угзарһаар хүл дорохоноо асаржа хэбэ. «Аргаалагты, нүхэр, гансааран үйлсэдэ байнагүй ха юмтэ»- гэжэ нюурайнь зүг урдахана шангаар амилжа байһан залуу басаган буршагад гэбэ. «Шэмээгүй бай, шамайе һанаха аргамгүй, — гэжэ Максар аман соогоо пүлшэгэнэбэ. — Трамвайһаа байха танай хотын үйлсэдэшье намда уйтан байна, түргэн эндэһээтнэй талиижа тала руугаа ошоошын дээрэ ха. Городойхид, баарһад, яатараашье зободог хүнүүд гэшэбта». Хажуудахи һандай дээрэ өөрһөөнь бага зэргэ ахамар хүнэй һуужа байхые харахадаа: — Нү-хаар, намайгаа һуулгыш даа, бишни ехэ ядаржа ябанам, – гэжэ үнэнөө хэлэбэ. Тэрэнь Максар тээшэ харахадаа, архиин мангарта зобожо байһан хүниие юундэ таажа шадахагүй һэм, шэмээгүй бодоод үгэбэ. Максар түргэн һуужа, хашартай мүнөөхи сүүмхээ дахинаа хүл доогуураа түлхибэ.

«Хүрэгдэхэ газар холохоно, нуужал абаа хадам трамвай абаашанал бээ» — гэжэ тэрэнэй ханаа амар боложо байхада, тээ саахануур гэнтэ «Ябадалаа түлэгты, документээ харуулагты!» — гэхэн кондукторай эрид шанга абьян дулдаба. «Һэ, хармаандаа ханшье гэхэ мүнгэгүй хэмнайб, хэдыдээ мартажархидаг хүн гээшэбиб. Яалтайб? Нуужа байһан намайе, магад, обёоронгүй үнгэршэхэ» — гэжэ бодоһон Максар, унтааша хүн боложо уруугаа харашаба. Зобожо ябаһан хүндэ иигээд нуухадань үнэхөөрөөшье зохид байгдана. Шанга шангаар дуугарһан кондукторай абьян дүтэлэ дүтэлһөөр Максарай хажууда ерэжэ:

— Ё-ё-хой, ямаршье хашартай ажал гээшэб. Эдээнтэй хэрэлдэ хэрэлдэхээр,

өөрөө ухаа муутай болошохоор байна. Зай, даа, унтаашан бү боло — гээд, Максарай гарһаа тэрэ угзарба. — Мэнэ хаяхан томо сүүмхээ шөрөһээр үүдэндэ тэрсэлдэжэ байһан аад, хэдыдээ унташбаш. Хэниие мэхэлхэмни гэжэ ханаабши. Түлэхэ мүнгэгүйб гээд хэлыш сэхэ руунь, — гэжэ байжа үгэлшэбэ. Бүзар муухайгаар баригдашаһан Максар аягүйрхэн өөдөө хаража:

— Үнэхөөрөөшье мүнгэгүйб, яаралтай ябанам. Нэгэ дахин түлбэриггүйгөөр

ябахыемни зүбшөөгыт даа — гэжэ гуйхадань, кондуктор хэмшье гэнгүй, бүри гаарашана — Үшөө харыт, энээниие, уһан ногтуул! Мүнгэгүйб.., зүбшөөгыт! Түлбэри үгы ябажа байгаад, юундэ үшөө хархайжа нуугаабши, бодо!

Максар нууриһаа бодобо.

— Яба, яба, гэшхэлэ үүдэн тээшэ — гээд кондуктор тэрэниие түлхэбэ.

— Би худалаар хэлэнэгүйб. Нээрээ нэгэ дахин зүбшөөгыт даа. Намайе машина

хүлээжэ байна, хожомдожо байнам. Би трамвайгаар ходо ябажа байдаггүйб, хүдөө нютагта байдагби. Мүнгэмни дууһашоо, хаянай городто ерэхээр түрүүшынхиеэ миинтээр ябажа байнам. Зүбшөөгыт даа, нэгэ дахин, зай гү?

— Яба, яба, бү яри. Фү, үжэнхэй үнэр. Архияа уухадатнай таанадта юүндэ

мүнгэн олдод лэ байдаг бэ. Түлбэрийн мүнгэн тухай трамвайда һуухынгаа урда, тэрэ хоро шэрээ хоолой руугаа шудхажа байхадаа бодохо байгааш.

— Яатарааш хүниие баһана, доромжолно гээшэбши. Хүниие ойлгохо,

хайрлахашьегүй, өөрөөшье хайратай хүн байнаш. Энээхэн тулюур ажалаа хэ хэнээр өөрэйншни абари зан ажалтайгаа тон адли болошоо гээшэ ха. Үгы, ойлгыш юрэдөө, худалаар хэлэнэгүйлби. Хахад час трамвайн ерэхье хүлээгээд, хожомдожо ябанам. Машина хүлээжэ байна, хүдөө нютагаа ошохомни. Ябашоо һаань һалаа гээшэб, харгын мүнгэ үгыб, — гэжэ байжа мангартай Максар трамвайн кондуктортай нэгэндээ бололсоно.

Максарай трамвайда һууһанһаань хойшо нэгэ ежэ буудалай газар үнгэрһэн

байжа, тэндэ олон зон буугаа хаш, мүнөө трамвай соо бага зэргэ сүлөөтэй. Максар үүдэнэй хажууда ерэбэ. Энэ үедэ тэрэнэй ара нюргандань нэгэ эрэ хүн кондукторто юун гэжэ хэлээб даа, тэрэниие мүртэй ойлгожо абаагүй. Зүгөөр кондукторай тугаарайхидаал адли шангаар: — Энэ хүнэй түлөө түлэхэмни гэжэ гү? Һэ, юүндэ? Һогтуу бүхэниие хайрлажа, мүнгээ хаяжа ябаха болоо һаа юун болохо юм? Өөрөө оюутан бэшэ аалши? Али танил хүниигөө, түрэлөө оложорхибо гүш? — гэжэ байжа хэнтэйшьеб хөөрэлдэшэхэдэ, Максар эрьелдэжэ хараба.

— На, бари энэ биледээ. Энээхэн оюутан хүбүүндэ һайниие хүргэ. Һогтуу

шамайе хайрлажа, һүүлшынгээ мүнгөөр шамда энэ билет абажа үгэбэ гээшэ, — гэжэ кондуктор эхэнэр хажуудань байһан хүбүүн тээшэ хёлогод гээд, — Хэн үшөө мүнгэ түлэнгүй «шандаган» болоод ябажа байнам, түлэгты! — гэнээр саашалба.

... Максар тархи толгойгоо, нюдэнэйнгөө энэ үедэ хэды муу, һула байгаашье

наань, энээхэн хүбүүе тэрэ зуурандаа таниядхиба. Танижа абахадаа нюрга руугаа жэрэгэд гүүлэн, гэнтэ элүүр тооной болошобо. Теэд юундэ танихагүй нэм, — урдань... урдаһаань... өөрэйнь хүбүүн харашоод зогсожо байба.

— Баясхалан?!.. Ши... хаанаһаа!?!..

Энэ үедэ трамвай зогсожо, Баясхалансье дуу-шуугүй зандаа үүдэн тээшэ

тэгүүлбэ.

— Баясхалан... хүбүүмни, байзыш — гэжэ, гэнтэ уулзашаһан хүбүүнтээ

хахасахаяа байһанаа ойлгожо абаһан Максар мэгдэшэнэ. Тэрэнэй сүүмхээ абажа, хүбүүнэйнгээ хойноһоо мүн лэ газаашаа тэгүүлхэдэнь, — Таа ошохо тээшэ ошогты, хожомдожо байна бэшэ аалта. Бишье университеттэ, хэшээлдээ хожомдожо байнаб, баяртай... Намае бү дахагты!! — гэжэ хэдэн үгөөр шаб байса дуугаржархиһан Баясхалан трамвайһаа буужа, олон зонуудай дунда орожо саашаа гэшхэлшэнэ.

... Үйлсэдэ, асфальт дээрэ, тугаарай орохоёо байһан бороогой түрүүшын

дуһалнуудай унажа эхилээшынэ элихэн үзэгдэнэ. Үүдэн дахинаа хаагдажа, трамвайсье байраһаа хүдэлбэ. Максар трамвайн хойто сонходо түргэн ошожо, шэлэй саана тротуараар ябажа байһан зонууд соо Баясхалание бэдэржэ хараашалба. Теэд юун харагдахаб, энэ шиигтэй сагта сонхо сэнтэшэнхэй. Максар сонхын шэлье аршажа байжа хараашалба...

«Ямар хүлээгдээгүй уулзалга болобо гэшэб... Хүбүүниинь, Баясхаланиинь,

университедтэ нурана... Ёһотой эрэ хүн боложо байна, хоолойниинь бүдүүн, үндэрсье болошоо, — гэжэ хүлгэшэһэн Максар түрүүн, ойр зуурахаана баясаадсье абаба. Үгэй теэд, анханһаа номдоо бэрхэ байһан хүбүүнэйнгээ энэ үедэ, үнэхөөрөөсье, Улаан-Үдэдэ нуражашье байхадаа болохо гэжэ тухайсахагүй, нэмээхэн хүнүүдһээ нурагшалаадсье юундэ үзөөгүй гэшэбиб? Аяар долоон хоногто городто

байгаад, хүбүүнтэйгээ уулзахагүй гэжэ. Тэнэг лэ амитан хаб, уулзахадаашье... — ногтуугаар!! Үшөө трамвайнаа үлдүүлжэ байхаб. Эсэгэнь хүбүүндээ өөрөө мүнгэ харбайха байһан аад... ай, халаг, халаг... хоһон тархи! Юу хэлэхэбши, зүрхөө тэһэрхээр. Хүбүүнээрээ трамвайн билет абхуулжа байха гээшэ... Хоёр үхибүүдтээ алимент гээшыеньшые түлэжэ ябаагүйб», — гэхэ мэтэцэлэн хүндэ бодолнуудта абтаһанан Максар сонхын бүдэхи шэл руу хараатай зандаа замаа үргэлжэлүүлнэ.

Максар гартаа баряад байһан трамвайн биледые удаан харан байшаба. Энээхэн

лэ саарһан тэрээниие мүнөө хүбүүнтэйнь, Баясхалантайнь, холбоно гээшэ гү? Түрүүшынгээ үхибүүндэ ямаршые ехээр дурлажа байдаг нэм (түрүүшын хадаал түрүүшын). Багахан хүбүүгээ хүзүүн дээрээ нуулгажархёод, хоюулан шашхаа табилдан гэр соогуураа гүйлдэжэ ябадагаа эли гэгшээр һанана. «Максар, болииш, хүбүүгээ бү унагаажархи», — гэжэ Долгорма айжа абабашье, жаргалтай нюдөөр энээсэгээн хаража байха... Максарай иигэжэ һанажа байхадань, хүбүүнэйнь абажа үгэһэн билэдһээ гар руу нь дулаанаар жэгнэхэдэл гэбэ. Максар трамвайн биледые сээжэдээ дүтэлүүлжэ баряад байһанаа, дүмүүхэнээр таалаад абаба. Саашаа тэрэ бэээ барижа шадабагүй...

... Мүнөөнэй үе сагай байдалые элихэн харуулжа байһан энэ тэрэ

рекламануудай зураг, тоогоор алаг эрээн болотороо будагдаһанан трамвай, юрэдөөшые дууһашагүй ажалаа хэжэ, городой нэгэ захиһаа нүгөө заха руу харайжал ябана. Унжагай намарай удаан бороогой уһаар уйдажа эхилхэдэ, тэрэнэй түрүүшын нулимса-дуһалнууд трамвайн сонхоной шэлэй саада руу доошолжо эхилбэ. Хэрбээ намар өөрөө хүндэл адли хаража шададаг һаа, эгээ энэ үедэ, трамвайн сонхын шэлэй досоо талада, мүн лэ өөртэйнь адли уйдхар гашуудалда абтаад байһан хүнэй хасар дээгүүр хүндэ нулимсануудай доошолжо байхые хаража шадаха һэн.

Хаража шадаад, хайрлаха нэн гү?..

www.nomoihan.com